

การสำรวจชนิดและการฟื้นฟูกล้วยไม้ไทยในพื้นที่วัดและโรงเรียน ในเขตเทศบาล เมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

Investigation Species And Restoration of Thai Orchids in Temples and Schools in Maejo Municipality, Sansai District, Chiang Mai

นวลทิพย์ ชัยล้นฟ้า¹ เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง² เยาวนิตย์ ธาราฉาย² และ วิชญ์ภาส ลังพาลี³

¹ โครงการคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพรพฤกษ์ ๑ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

³ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

บทคัดย่อ : การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจชนิดของกล้วยไม้ไทยร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่วัด 9 วัดและโรงเรียน 4 แห่งเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟู และศึกษาอัตราการรอดตายและการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ช้าน้ำวและไอยเรศที่ติดบนต้นไม้ที่มีลักษณะเปลือกผิวเรียบและเปลือกผิวแตก รวม 50 ต้น โดยใช้วัสดุที่แตกต่างกัน 4 ชนิด ในพื้นที่วัดห้วยเกียงปรากฏผลดังนี้ กล้วยไม้ไทยที่พบในวัดมีทั้งหมด 14 สกุล 31 ชนิด ในโรงเรียนมี 6 สกุล 13 ชนิด ส่วนมากเป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้และบางชนิดปลูกลงในภาชนะปลูก ผลการติดกล้วยไม้ พบว่า กล้วยไม้ช้าน้ำวติดโดยใช้มะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีอัตราการรอดตายร้อยละ 92 ในต้นไม้ทั้งสองลักษณะผิว ส่วนการเจริญเติบโตพบว่าวัสดุในการติดมีผลต่อจำนวนหน่อเฉพาะต้นไม้ลักษณะผิวเรียบ โดยพบจำนวนหน่อสูงสุดเท่ากับ 3.64 หน่อ เมื่อใช้กาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสง สำหรับกล้วยไม้ไอยเรศพบว่าการใช้มะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีอัตราการรอดตายสูงสุดร้อยละ 88 ในต้นไม้ลักษณะผิวแตก ส่วนการเจริญเติบโตพบว่าใช้กาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงให้จำนวนใบสูงสุดเท่ากับ 4.62 ใบ ในต้นไม้ลักษณะผิวเรียบ และให้ความสูงลำต้นสูงสุดเท่ากับ 2.20 เซนติเมตร ในต้นไม้ลักษณะผิวแตก

คำสำคัญ: กล้วยไม้ไทย ช้าน้ำว ไอยเรศ

Abstract : The objectives of this study were investigation of thai orchids species with villager in 9 temples and 4 schools and finding some guideline to conserve and restore *Dendrobium pulchellum* and *Rhynchostylis retusa* .An experiment on survival rate and plant growth of these 2 species attaching on both rough and smooth bark tree all together 50 tree with 4 different media at Huai Kiang temple was also conducted. The results showed that there were 14 genus 31 species of orchids found in temples and 6 genus 13 species in schools. Most of them were grown as epiphyte and some were found in containers.

Survival rate of *Dendrobium pulchellum* attached with coconut fiber and saran was 92 percent on both types of tree. For plant growth it was found that growing media showed significant difference only on smooth bark tree shoot number was significant highest (3.64 shoots) when attached with coconut chips and saran. For *Rhynchostylis retusa*, coconut fiber and saran gave the highest survival rate of 88 percent on rough bark tree only. For plant growth, it was found that coconut chips and saran gave highest leaf number (4.62 leaves) only on smooth bark tree. This medium also gave significant pseudobulk height (2.20 centimes) on rough bark tree.

Keywords : Thai orchids, *Dendrobium pulchellum*, *Rhynchostylis retusa*

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งกล้วยไม้ ที่สำคัญของโลก เพราะมีสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยให้ไม้ป่าไม้อันเป็นถิ่นอาศัยของกล้วยไม้ทุกภูมิภาค พบกล้วยไม้ไทยในป่าธรรมชาติ มีอยู่ 177 สกุล ประมาณ 1,125 ชนิด กล้วยไม้เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว อยู่ในวงศ์ Orchidaceae มีลำต้น ใบ และดอกที่มีสีสันสวยงามแปลกตา มีขนาด รูปร่างและลักษณะหลากหลายเป็นอันมาก เป็นพืชที่มีวิวัฒนาการและการปรับตัวอย่างสูงในหลายรูปแบบ เช่น สามารถเก็บน้ำและอาหารไว้ในส่วนต่าง ๆ สามารถสืบพันธุ์ได้ทั้งแบบอาศัยเพศและไม่อาศัยเพศ(มานพ,2547) ทำให้สามารถกระจายพันธุ์ได้ในทุกภูมิภาค กล้วยไม้มีสภาพความเป็นอยู่ตามธรรมชาติแตกต่างกัน บางชนิดอยู่บนพื้นดินบางชนิดอยู่บนต้นไม้ และขึ้นอยู่บนหินที่มีหินผุและใบไม้ผุตกทับถมกันอยู่ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ลักษณะและอุปนิสัยของกล้วยไม้แต่ละชนิด และระบบนิเวศ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนในการนำกล้วยไม้มาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ จึงส่งผลให้ปริมาณและชนิดพันธุ์ของกล้วยไม้ในธรรมชาติลดลง จากปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรของมนุษย์ จึงทำให้มนุษย์ต้องแก่งแย่งกันใช้ทรัพยากร ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและด้อยคุณภาพลง ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและ

ทางอ้อมต่อประเทศชาติและความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม(อรทัย,2542)

ปัจจุบันมีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้กันอย่างแพร่หลายปลูกเพื่อประดับตกแต่งบ้าน ประกวดความสวยงาม การค้าหรือแม้แต่เพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาวิจัยทั้งในแง่วิชาการและเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ 9 วัดและโรงเรียน 4 แห่ง เพื่อศึกษาความหลากหลายชนิดของกล้วยไม้ไทยในวัดและโรงเรียนและศึกษาอัตราการรอดตายและการเติบโตของกล้วยไม้ไทยที่ติดโดยใช้วัสดุที่แตกต่างกันและหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูกล้วยไม้ไทยในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ โดยคนในชุมชนร่วมกันปลูกกล้วยไม้คืนสู่แหล่งกำเนิดเดิมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

1. การสำรวจความหลากหลายชนิดกล้วยไม้คัดเลือกพื้นที่สำรวจความหลากหลายของกล้วยไม้ โดยเป็นพื้นที่วัด จำนวน 9 วัดได้แก่ วัดแม่เตาไหว วัดป่าบาง วัดสิริมงคล วัดห้วยเกียง วัดแม่โจ้ วัดทุ่งหมี่ นน่อย วัดทุ่งป่าเก็ด วัดมงคลเศรษฐี และวัดแม่แก้ดน้อยและโรงเรียนอีก 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนป่าบาง โรงเรียนบ้านแม่โจ้ โรงเรียนวัดแม่แก้ดน้อย และโรงเรียนสันทรายวิทยาคมโดย

ทำการสำรวจกล้วยไม้โดยสำรวจกล้วยไม้ร่วมกับชาวบ้าน จำนวน 1 ครั้งในช่วงฤดูฝนภายในแต่ละพื้นที่วัดและโรงเรียน กล้วยไม้ที่ได้จากการสำรวจจะถูกบันทึกภาพลักษณะของลำ ต้น ใบ และดอก เพื่อใช้ในการจำแนกชนิด เปรียบเทียบ ความหลากหลายชนิดของกล้วยไม้ที่พบในแต่ละพื้นที่สำรวจ

2. ศึกษาการรอดตายของกล้วยไม้

จัดเตรียมต้นกล้วยไม้ชำนาวและ

โอยเรศที่ได้จากการเพาะเมล็ดอายุประมาณ 3-5 ปี เพื่อนำไปขยายพันธุ์เพื่อการอนุรักษ์และการฟื้นฟูกล้วยไม้ในพื้นที่ที่วัดห้วยเกียง โดยใช้อุปกรณ์สำหรับติดกล้วยไม้ ตัวอย่างเช่น ค้อน ตะปูขนาด 1.5x 1.5 นิ้ว กาบมะพร้าว โยมะพร้าว ตาข่ายพรางแสงสีดำขนาด 20 x 30 เซนติเมตร เป็นต้น

คัดเลือกต้นไม้ที่มีลักษณะเปลือกเรียบและเปลือกแตกเป็นร่อง ชนิดละ 25 ต้น รวม 50 ต้น จากนั้นทำการติดกล้วยไม้บนต้นไม้โดยใช้วัสดุรองปลูกที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบคือ 1)ไม้ใช้วัสดุรองเพื่อการติด 2)วัสดุรองเป็นกาบมะพร้าว 3)วัสดุรองเป็นโยมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสง และ 4)วัสดุรองกาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสง ทำการจดบันทึกข้อมูล การรอดตายและการเติบโต ของกล้วยไม้ที่พื้นฟูภาย หลังจากติดเมื่อครบ 180 วัน หาอัตราการรอดตาย โดยนับจำนวนต้นที่รอดตายทั้ง หมด(ร้อยละ)และนำข้อมูล การเติบโตมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้การทดสอบของ Kruskal-wallis test วัดจากค่าพารามิเตอร์ต่างๆคือ จำนวนหน่อ จำนวนใบ ความกว้างลำต้นและความสูงลำต้น โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างในแต่ละTreatment แบบไม่อิงพารามิเตอร์(nonparametric statistics)

ผลและวิจารณ์

1. ความหลากหลายชนิดของกล้วยไม้

ผลสำรวจชนิดกล้วยไม้ไทยในพื้นที่วัดพบปลูกเลี้ยงทั้งหมด 14 สกุล 31ชนิด ส่วนมากเป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchids) บนต้นไม้ พบกล้วยไม้สกุลหวาย

(Dendrobium)จำนวน 15ชนิดได้แก่ เอื้องผึ้ง *Dendrobium lindleyi*.เอื้องคำ *Dendrobium chrysotoxum*.เอื้องแปรงสี พัน *Dendrobium secundum*. ช้างน้ำ *Dendrobium pulchellum*.หวายตะมอย *Dendrobium crumenatum*. เอื้องจำปา *Dendrobium moschatum*.เอื้องเก้ากั่ว *Dendrobium tortile*.เอื้องสายไหม *Dendrobium aphyllum*. เอื้องสายน้ำผึ้ง *Dendrobium primulinum*. เอื้องมัจฉานุ *Dendrobium farmeri*. เอื้องแผงใบใหญ่ *Dendrobium grande*.เอื้องมอนไซ *Dendrobium thrysiflorum*. เอื้องเงินหลวง *Dendrobium formosum*. เอื้องสายน้ำนม *Dendrobium cretacetum*. เอื้องเงิน *Dendrobium draconis*.เป็นต้น สกุลแอริดี (*Aerides*)พบ 3 ชนิดได้แก่กุหลาบแดง *Aerides crassifolia*.กุหลาบมาลัยแดง *Aerides multiflora*.กุหลาบกระเป่าเปิด *Aerides falcate*.เป็นต้น สกุลรินโคสทิลิส (*Rhynchostylis*)พบ 2ชนิด ได้แก่ช้างกระ *Rhynchostylis gigantea*. เขาแกะ *Rhynchostylis coelestris*.เป็นต้น สกุลอีเรีย (*Eria*)พบ 1 ชนิดได้แก่เอื้องนึ่งดอกเหลือง *Eria bractescens*. สกุล แวนด้า (*Vanda*)พบ 1ชนิดได้แก่เข็มขาว *Vanda lilacina*. เป็นต้น สกุลโพลิดอตา (*Pholidota*) พบ 1ชนิดได้แก่เอื้องกาบดอก *Pholidota imbricate*.สกุลสตอโรคิลิส (*Staurochilus*) พบ 1ชนิดได้แก่เอื้องเสื่อแก้ว *Staurochilus dawsonianus*. สกุลซิมบิเดียม (*Cymbidium*) พบ 1ชนิดได้แก่กะระกระอ่อน *Cymbidium aloifolium*.สกุลแอสโคเซนทรัม (*Ascocentrum*) พบ 1ชนิดได้แก่เข็มแดง *Ascocentrum curvifolium*. สกุลไคสโซสโตมา (*Cleisostoma*)พบ 1ชนิด ได้แก่ ก้างปลา *Cleisostoma fuerstenbergianum*.สกุลซีโลกินี (*Coelogyne*)พบ 1ชนิดได้แก่เอื้องหมาก *Coelogyne trinervis*.เป็นต้น สกุลแอคริออปซิส (*Acriopsis*)พบ 1ชนิด ได้แก่เอื้องนมหนู *Acriopsis lilifolia*.เป็นต้น และสกุล

สมิทินันเดีย (Smitinandia) พบ 1 ชนิด ได้แก่ เข็มหนู *Smitinandia micrantha*. เป็นต้น และในพื้นที่โรงเรียน พบกล้วยไม้ทั้งหมด 6 สกุล 13 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้ พบกล้วยไม้สกุลหวาย (*Dendrobium*) จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ เอื้องผึ้ง *D. lindleyi*. เอื้องคำ *D. chrysotoxum*. เอื้องจำปา *D. moschatum*. ช่างนิ้ว *D. pulchellum*. เอื้องเงิน *D. draconis*. เอื้องมัจฉานุ *D. farmeri*. เอื้องสายน้ำผึ้ง *D. primulinum*. และเอื้องสายไหม *D. aphyllum*. เป็นต้น สกุลแอสโคเซนทรัม (*Ascocentrum*) พบ 1 ชนิด ได้แก่ เข็มแดง *A. curvifolium*. เป็นต้น สกุลแอริดีส (*Aerides*) พบ 1 ชนิด ได้แก่ กุหลาบกระเปาะเปิด *A. falcate*. เป็นต้น สกุลซิมบิเดียม (*Cymbidium*) พบ 1 ชนิด ได้แก่ กระระร่อน *C. aloifolium*. เป็นต้น สกุลรินโคสทิลิส (*Rhynchostylis*) พบ 1 ชนิด ได้แก่ เขาแกะ *R. coelestris*. และสกุลสทอโรคิลัส (*Staurochilus*) พบ 1 ชนิด ได้แก่ เอื้องเสื่อแผ้ว *S. dawsonianus*. (ตารางที่ 1)

ความหลากหลายชนิดของกล้วยไม้พบมากที่สุดในพื้นที่วัดห้วยเกียงพบจำนวน 25 ชนิดจาก 266 กอ รองลงมา ได้แก่ วัดทุ่งป่าเก็ด (พบ 10 ชนิดจาก 79 กอ) วัดป่าบาง (พบ 8 ชนิด จาก 17 กอ) วัดมงคลเศรษฐี (พบ 6 ชนิด จาก 18 กอ) วัดแม่แก้วน้อย (พบ 5 ชนิดจาก 390 กอ) วัดสิริมงคล (พบ 5 ชนิด จาก 8 กอ) วัดทุ่งหมื่นน้อย (พบ 4 ชนิด จาก 12 กอ) วัดแม่เตาไห (พบ 4 ชนิด จาก 5 กอ) และวัดแม่โจ้พบว่ามีการปลูกกล้วยไม้ที่น้อยที่สุดเพียง 2 ชนิดจาก 4 กอ ส่วนโรงเรียนที่มี

การปลูกกล้วยไม้มากที่สุด คือ โรงเรียนวัดแม่แก้วน้อย (พบ 8 ชนิดจาก 64 กอ) รองลงมา โรงเรียนสันทรายวิทยาคม (พบ 6 ชนิดจาก 52 กอ) โรงเรียนป่าบาง (พบ 4 ชนิดจาก 8 กอ) และโรงเรียนบ้านแม่โจ้ (พบ 4 ชนิดจาก 4 กอ)

กล้วยไม้ที่พบในแต่ละวัดและโรงเรียนมีจำนวนชนิดและจำนวนกอที่ปลูกเลี้ยงแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัดและโรงเรียนที่นำกล้วยไม้มาติดเพื่อปลูกเลี้ยง ส่วนมากเป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้ สอดคล้องกับรายงานในหลายพื้นที่ ที่ส่วนใหญ่พบกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้มากกว่าในแหล่งอื่น ๆ (จิตรพรพรรณและคณะ, 2542; เยาวนิตย์ และคณะ, 2544; สมบูรณ์, 2549)

พรรณไม้ที่กล้วยไม้ขึ้นอิงอาศัยในพื้นที่วัดพบทั้งหมด 43 ชนิด จำแนกเป็นต้นไม้ลักษณะเปลือกเรียบ 36 ชนิด ได้แก่ มะม่วง ลั่นจี่ กระทิง แอ็บเปิ้ลเมือง สัก จำปา ไทร หูกวาง พิกุล ส้มโอ มะเกี๋ยง ชี่เหล็กอเมริกัน ขนุน ชงโค อินทนิล คุณ กฤษณา มะเฟือง มะกอกพญาสัตบรรณ มะม่วงหิมพานต์ โพธิ์ หนวดปลาหมึกยักษ์ เฟื่องฟ้า ปาล์มขวด หมากนวล ลีลาวดี สมอพิเภกสมอไทย เหลืองอินเดีย ตะเคียนทอง พะยอม มะค่าแต้ มะขาม ลำดวนและสนแผง ส่วนต้นไม้ลักษณะเปลือกแตกพบ 7 ชนิด ได้แก่ ลำไย กาสะลอง มะแฟน จามจรี มะตูม ประดู่และสนทะเล (ตารางที่ 2 และ 3)

ตารางที่ 1 สกุลและชนิดพันธุ์ของกล้วยไม้ที่สำรวจพบในวัดและโรงเรียน

สกุล	ชนิดพันธุ์กล้วยไม้	ชื่อวิทยาศาสตร์
1.Dendrobium	เอื้องสายไหม	<i>Dendrobium aphyllum</i> (Roxb.) Fischer.
	เอื้องคำ	<i>Dendrobium chrysotoxum</i> Lindl.
	เอื้องสายน้ำนม	<i>Dendrobium cretacetum</i> Lindl.
	เอื้องเงินหลวง	<i>Dendrobium formosum</i> Roxb.ex Lindl.
	หวายตะมอย	<i>Dendrobium crumenatum</i> Sw.
	เอื้องแผงใบใหญ่	<i>Dendrobium grande</i> Hook.f.
	เอื้องเงิน	<i>Dendrobium draconis</i> Rchb. f.
	เอื้องผึ้ง	<i>Dendrobium lindleyi</i> Steud.
	เอื้องจำปา	<i>Dendrobium moschatum</i> (Buch.-Ham.)Sw.
	ช้างน้าว	<i>Dendrobium pulchellum</i> Roxb.ex Lindl.
	เอื้องแปรงสีฟัน	<i>Dendrobium secundum</i> (Blume) Lindl.
	เอื้องมอนไซ	<i>Dendrobium thysiflorum</i> Rchb.f.
	เอื้องเกี้ยว	<i>Dendrobium tortile</i> Lindl.
	เอื้องมัจฉานู	<i>Dendrobium farmeri</i> Paxt.
เอื้องสายน้ำผึ้ง	<i>Dendrobium primulinum</i> Lindl.	
2.Aerides	กุหลาบแดง	<i>Aerides crassifolia</i> Parish ex Burbidge
	กุหลาบกระเป่าเปิด	<i>Aerides falcata</i> Lindl.
	กุหลาบมาลัยแดง	<i>Aerides multiflora</i> Roxbl.
3.Ascocentrum	เข็มแดง	<i>Ascocentrum curvifolium</i> (Lindl.) Schltr.
4.Acriopsis	เอื้องนมหนู	<i>Acriopsis lilifolia</i> (Koen.) Ormerod.
5.Cleisostoma	ก้างปลา	<i>Cleisostoma fuerstenbergianum</i> F.Kranzl.
6.Coelogyne	เอื้องหมาก	<i>Coelogyne trinervis</i> Lindl.
7.Cymbidium	กะเหรี่ยงร้อน	<i>Cymbidium aloifolium</i> (L.) Sw.
8.Eria	เอื้องน้่มดอกเหลือง	<i>Eria bractescens</i> Lindl.
9.Hydrochilus	ลิ้นกระบือ	<i>Hydrochilus parishii</i> (Veitch & Rchb.f.) Pfitz.
10.Pholidota	เอื้องกาบดอก	<i>Pholidota imbricate</i> Hook.
11.Rhynchostylis	เขาแกะ	<i>Rhynchostylis coelestris</i> Rchb.f.
	ช้างกระ	<i>Rhynchostylis gigantea</i> (Lindl.) Ridl.
12.Smitinandia	เข็มหนู	<i>Smitinandia micrantha</i> (Lindl.) Holtt.
13.Staurochilus	เอื้องเสื่อผ้า	<i>Staurochilus dawsonianus</i> (Rchb.f.) Schltr.
14.Vanda	เข็มขาว	<i>Vanda lilacina</i> Teijsm.& Binnend.
รวม 14 สกุล	31 ชนิด	

ตารางที่ 2 ชนิดพรรณไม้ที่มีลักษณะเปลือกเรียบที่พบกล้วยไม้ขึ้นอิงอาศัยในพื้นที่วัดทั้ง 9 วัด

ลำดับที่	ชนิดต้นไม้	ชื่อวิทยาศาสตร์	กล้วยไม้ที่ขึ้นอิงอาศัย
1	มะม่วง	<i>Mangifera indica</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องคำ กะเรกะร่อน เอื้องจำปา หวายตะมอย
2	ลิ้นจี่	<i>Litchi chinensis</i>	เขาแกะ กุหลาบกระเป่าเปิด เอื้องจำปา
3	กระทิง	<i>Calophyllum inophyllum</i>	เอื้องผึ้ง
4	แอ๊ปเปิ้ลเมือง	<i>Chrysophyllum cainito</i>	เอื้องจำปา กะเรกะร่อน เอื้องผึ้ง
5	สัก	<i>Tectona grandis</i>	ช้านาว เอื้องผึ้ง เอื้องจำปา เขาแกะ กุหลาบกระเป่าเปิด
6	จำปา	<i>Michelia champaca</i>	ช้านาว เอื้องผึ้ง
7	ไทร	<i>Ficus Benjaminia</i>	เอื้องจำปา
8	ทูกวาง	<i>Terminalia catappa</i>	เอื้องน้มนดอกเหลือง เอื้องสายไหม ช้านาว เขาแกะ
9	พิกุล	<i>Mimusops elengi</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย เอื้องสายไหม เขาแกะ เอื้องสายน้ำผึ้ง
10	ส้มโอ	<i>Citrus maxima</i>	เขาแกะ
11	มะเกี๋ยง	<i>Cleistocalyx nervosum</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย ช้านาว กุหลาบกระเป่าเปิด
12	ซีเหล็กอเมริกัน	<i>Senna spectabilis</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย
13	ขนุน	<i>Artocarpus heterophyllum</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย เอื้องเสื่อแผ้ว เอื้องสายน้ำผึ้ง
14	ชงโค	<i>Bauhinia purpurea</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องสายน้ำผึ้ง เอื้องมัจฉานู เอื้องกาบดอก
15	อินทนิล	<i>Lagerstroemia macrocarpa</i>	เอื้องผึ้ง กะเรกะร่อน กุหลาบกระเป่าเปิด
16	คูณ	<i>Cassia fistula</i>	เอื้องสายไหม ช้านาว
17	กฤษณา	<i>Aquilaria crassna</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย เอื้องมัจฉานู เข็มแดง
18	มะเฟือง	<i>Averrhoa carambola</i>	เอื้องเงิน เอื้องนมหนู
19	มะกอก	<i>Spondias pinnata</i>	เอื้องสายน้ำนม
20	พญาสัตบรรณ	<i>Alstonia scholaris</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย
21	มะม่วงหิมพานต์	<i>Anacardium occidentale</i>	เอื้องผึ้ง
22	โพธิ์	<i>Ficus religiosa</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องจำปา
23	หนวดปลาหมึก	<i>Schefflera actinophylla</i>	เขาแกะ
24	เฟื่องฟ้า	<i>Bougainvillea spp.</i>	เขาแกะ
25	ปาล์มขวด	<i>Roystonea regia</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องคำ
26	หมากนวล	<i>Veitchia merrilli</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องสายน้ำนม เอื้องจำปา
27	ลีลาวดี	<i>Plumeria spp.</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องสายไหม หวายตะมอย เขาแกะ
28	สมอพิเภก	<i>Terminalia bellirica</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย กุหลาบกระเป่าเปิด
29	สมอไทย	<i>Terminalia chebula</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องสายน้ำผึ้ง
30	เหลืองอินเดีย	<i>Tabebuia chrysantha</i>	หวายตะมอย
31	ตะเคียนทอง	<i>Hopea odorata</i>	เอื้องผึ้ง หวายตะมอย เอื้องมัจฉานู ช้านาว
32	พะยอม	<i>Shorea roxburghii</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องสายน้ำผึ้ง เอื้องจำปา หวายตะมอย
33	มะค่าแต้	<i>Sindora siamensis</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องสายน้ำนม หวายตะมอย เอื้องมัจฉานู
34	มะขาม	<i>Tamarindus indica</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องคำ หวายตะมอย กุหลาบกระเป่าเปิด
35	ลำดวน	<i>Melodorum fruticosum</i>	เอื้องแก้วแก้ว
36	สนแผง	<i>Thuja orientalis</i>	เขาแกะ

ตารางที่ 3 ชนิดพรรณไม้ที่มีลักษณะเปลือกแตกที่กล้วยไม้ขึ้นอิงอาศัยในพื้นที่วัดทั้ง 9 วัด

ลำดับที่	ชนิดต้นไม้	ชื่อวิทยาศาสตร์	กล้วยไม้ที่ขึ้นอิงอาศัย
1	ลำไย	<i>Dimocarpus longan</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องแปรงสีพื้น ช้างกระ เข้มแดง เอื้องจำปา
2	กาสะลอง	<i>Millingtonia hortensis</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องคำ
3	มะแฟน	<i>Protium serratum</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องคำ หวายตะมอย กุหลาบกระเปาเปิด
4	จามจุรี	<i>Samanea saman</i>	เอื้องผึ้ง
5	มะตูม	<i>Aegel marmelos</i>	เอื้องสายไหม หวายตะมอย
6	ประดู่	<i>Pterocarpus macrocarpus</i>	เอื้องผึ้ง
7	สนทะเล	<i>Casuatina equisetifolia.</i>	เอื้องผึ้ง เอื้องสายไหม

2. อัตราการรอดตายและการเติบโตของกล้วยไม้

ช้าน้าวและไอยเรศ

กล้วยไม้ช้าน้าวที่ติดกับต้นไม้ลักษณะเปลือกเรียบโดยใช้วัสดุในการติดทดลองที่แตกต่าง 4 แบบ พบว่ากล้วยไม้ช้าน้าวที่ใช้มะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีอัตราการรอดตายสูงสุดเป็น 92 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาเป็นใช้กาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงเท่ากับ 88 เปอร์เซ็นต์ และไม่ใช้วัสดุในการติดและใช้กาบมะพร้าวมีอัตราการรอดตายเท่ากับ 84 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ส่วนจำนวนหน่อกล้วยไม้พบว่าวัสดุที่ใช้ติดทดลองให้ผลผลิตของจำนวนหน่อที่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยใช้กาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงให้จำนวนหน่อสูงสุดเท่ากับ 3.64 หน่อ รองลงมาคือ ต้นไม้ที่ไม่ใช้วัสดุแต่ในการติดและใช้กาบมะพร้าวโดยมีจำนวนหน่อเท่ากับ 3.13 และ 2.67 หน่อตามลำดับแต่ไม่มีความแตกต่างทางสถิติกับการใช้มะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีจำนวนหน่อเท่ากับ 3.22 หน่อ ส่วนจำนวนใบ ความกว้างลำต้นและความสูงของลำต้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

กล้วยไม้ช้าน้าวที่ติดกับต้นไม้ลักษณะเปลือกแตก

พบว่าใช้มะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีอัตราการรอดตายสูงสุดเท่ากับ 92 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาใช้กาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีอัตราการรอดตายเท่ากับ 88 เปอร์เซ็นต์ ส่วนไม่ใช้วัสดุในการติดและกาบมะพร้าว มีอัตราการรอดเท่ากับ (84 เปอร์เซ็นต์) จำนวนหน่อ และจำนวนใบ ความกว้างลำต้น ความสูงลำต้นไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ (ตารางที่4)

ตารางที่ 4 การฟื้นฟูกล้วยไม้ข้างน้ำโดยติดกับต้นไม้ลักษณะเปลือกเรียบและเปลือกแตกโดยใช้วัสดุในการทดลองแตกต่างกันในพื้นที่วัดห้วยเกียง

ข้างน้ำ	อัตราการรอดตาย(%)	จำนวนหน่อ	จำนวนใบ	ความกว้างลำต้น(ซม.)	ความสูงลำต้น(ซม.)
เปลือกเรียบ					
ไม้ใช้วัสดุ	84	3.13±1.0 ^b	5.77±2.62	0.65±0.18	6.54±2.92
กาบมะพร้าว	84	2.67±0.86 ^c	4.90±2.28	0.65±0.15	7.04±3.01
ไยมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	92	3.22±1.00 ^{ab}	5.61±2.46	0.63±0.17	7.31±3.40
กาบมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	88	3.64±1.09 ^a	6.73±2.29	0.69±0.13	9.04±8.70
Kruskal Wallis-Chi-squared(χ^2)	-	8.5190*	6.4073 ^{ns}	3.2235 ^{ns}	2.7561 ^{ns}
P-Value	-	0.0364	0.0933	0.3584	0.4308
เปลือกแตก					
ไม้ใช้วัสดุ	84	2.35±0.88	6.91±2.65	0.97±0.97	8.20±4.41
กาบมะพร้าว	84	2.83±1.30	7.70±3.67	0.81±0.18	8.21±3.50
ไยมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	92	3.17±1.23	8.48±4.01	0.83±2.30	9.52±2.87
กาบมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	88	2.64±1.14	7.91±3.34	0.77±0.21	10.31±4.61
Kruskal Wallis-Chi-squared(χ^2)	-	6.7444 ^{ns}	2.1870 ^{ns}	2.5328 ^{ns}	7.2560 ^{ns}
P-Value	-	0.0805	0.5345	0.4694	0.0641

กล้วยไม้ไผ่ยอดที่ติดกับต้นไม้ลักษณะเปลือกแตกโดยใช้วัสดุในการติดทดลองที่แตกต่าง 4 แบบ พบว่าใช้ไยมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีอัตราการรอดตายสูงสุดเท่ากับ 88 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาเป็นไม้ใช้วัสดุในการติดและกาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีอัตราการรอดตายเท่ากับ 84 และ 80 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับและใช้กาบมะพร้าวมีอัตราการรอดตายน้อยสุดเท่ากับ 72 เปอร์เซ็นต์ ส่วนจำนวนหน่อ จำนวนใบ และความกว้างลำต้นไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ แต่ความสูงลำต้นมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าใช้กาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีความสูงลำต้นสูงสุดเท่ากับ 2.20 เซนติเมตรแต่ไม่ต่างจากไม้ใช้วัสดุในการติดมีความสูงลำต้นเท่ากับ 1.92 เซนติเมตรและต่างจากใช้กาบมะพร้าวมีความสูงลำต้น

เท่ากับ 1.77 เซนติเมตรและใช้มะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงมีความสูงลำต้นน้อยสุดเท่ากับ 1.60 เซนติเมตร(ตารางที่ 5)ซึ่งสอดคล้องกับระพี (2544)ที่รายงานว่า การปลูกกล้วยไม้บนต้นไม้ควรใช้สิ่งที่ควรอุ้มความชื้น เช่น กาบมะพร้าว หรือวัสดุในท้องถิ่นมาช่วยหุ้มในช่วงอากาศแล้ง แต่ไม่ควรปิดส่วนโคนเพราะจะเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของหน่อ และระวังเรื่องความชื้นสูงเกินไปอาจทำให้รากเน่าได้ง่าย เช่นเดียวกับการรายงานของ สมยศและคณะ (2548) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเอื้องชะห่อมในพื้นที่ป่าธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง อำเภอขุนยวมและอำเภอเมือง พบกล้วยไม้มีการเปลี่ยนแปลงการเติบโตทางด้านขนาดความกว้างและความยาวของลำลูกกล้วย จำนวนใบ จำนวนช่อดอก จำนวนดอกต่อต้น และขนาดความกว้างและความยาวของดอกบาน

ที่ไม่แตกต่างกันอย่างไรก็ตามอัตราการรอดตายและการ เจริญเติบโตไม่แตกต่างกัน (เบ็ญจา และคณะ, 2553)
เติบโตของกล้วยไม้ในแต่ละช่วงเดือนอาจมีลักษณะการ

ตารางที่ 5 การฟื้นฟูกกล้วยไม้ไอยเรศโดยติดกับต้นไม้ลักษณะเปลือกเรียบและเปลือกแตกโดยใช้วัสดุในการทดลองแตกต่างกัน
ในพื้นที่วัดห้วยเกียง

ไอยเรศ	อัตราการ	จำนวนหน่อ	จำนวนใบ	ความกว้าง	ความสูง
ไม้ใช้วัสดุ	80	1.30±0.73	3.65±2.11 ^b	0.59±0.16	1.65±0.33
กาบมะพร้าว	76	1.11±0.32	3.21±1.40 ^c	0.57±0.13	1.66±0.38
ไยมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	84	1.15±0.21	3.64±1.73 ^b	0.61±0.17	1.76±0.43
กาบมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	84	1.19±0.40	4.62±1.80 ^a	0.67±0.17	1.92±0.33
Kruskal Wallis-Chi-squared(χ^2)	-	1.3011 ^{ns}	8.1364*	4.9818 ^{ns}	6.7405 ^{ns}
P-value	-	0.7289	0.0432	0.1731	0.0807
เปลือกแตก					
ไม้ใช้วัสดุ	84	1.33±0.66	4.57±2.58	0.63±0.14	1.92±0.38 ^{ab}
กาบมะพร้าว	72	1.37±0.60	4.79±1.84	0.60±0.17	1.77±0.45 ^b
ไยมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	88	1.27±0.55	4.41±2.13	0.59±0.18	1.60±0.38 ^c
กาบมะพร้าว+ตาข่ายพรางแสง	80	1.50±0.69	5.55±2.56	0.61±0.17	2.20±1.44 ^a
Kruskal Wallis-Chi-squared(χ^2)	-	2.0130 ^{ns}	5.2295 ^{ns}	1.8185 ^{ns}	8.6112*
P-value	-	0.5697	0.1557	0.6109	0.0349

สรุปผลการวิจัย

ผลสำรวจความหลากหลายชนิดกล้วยไม้ไทยในพื้นที่วัดทั้ง 9 วัด พบกล้วยไม้ทั้งหมด 14 สกุล 31 ชนิด และในโรงเรียนทั้ง 4 แห่งพบกล้วยไม้ไทยทั้งหมด 6 สกุล 13 ชนิด ส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้ และพบบางชนิดปลูกเลี้ยงในภาชนะปลูก เช่น กระเช้าไม้ โตไม้ กระถางดินเผา และกระถางพลาสติก

ผลการติดกล้วยไม้ข้างน้ำว่าที่ติดกับต้นไม้ลักษณะเปลือกเรียบและแตกเป็นร่องพบว่าการใช้ไยมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงทำให้อัตราการรอดตายสูง (ร้อยละ 92)

ส่วนการเติบโตพบว่าวัสดุ ที่ใช้ติดมีผลต่อจำนวนหน่อโดยใช้กาบมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงให้หน่อสูงสุดเท่ากับ 3.64 หน่อ และจำนวนใบ ความกว้างลำต้นและความสูงลำต้นให้ผลไม่แตกต่างกัน

กล้วยไม้ไอยเรศพบว่าการใช้ไยมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงทำให้อัตราการรอดตายสูงสุด (ร้อยละ 88) ในต้นไม้ที่มีลักษณะเปลือกแตกเป็นร่อง ส่วนการเติบโต พบว่า การใช้ไยมะพร้าวร่วมกับตาข่ายพรางแสงให้จำนวนใบสูงสุดเท่ากับ 4.62 ใบ ในต้นไม้ที่มีลักษณะเปลือกเรียบและให้

ความสูงลำต้นสูงสุดเท่ากับ 2.20 เซนติเมตร ในต้นไม้ที่มี
ลักษณะเปลือกแตกเป็นร่อง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณโครงการ การคืนชีวิตกล้วยไม้ไทยสู่ไพร
พฤกษ์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สนับสนุนกล้าพันธุ์
กล้วยไม้ไทย และเจ้าหน้าที่ทุกคน

เอกสารอ้างอิง

จิตราพรรณ พิสิทและคณะ .2542. การสำรวจกล้วยไม้ป่า
และวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอปางมะผ้า
จังหวัดแม่ฮ่องสอน .กรุงเทพฯ :ภาควิชาพืชสวน
คณะเกษตร.มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.60 น.
เบญญา บำรุงเมืองและคณะ . 2553.การอนุรักษ์กล้วยไม้
ในแหล่งธรรมชาติ บ้านป่าสักงาม ตำบลหลวง
เหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
เชียงใหม่:รายงานผลการวิจัย. 70 น.
มานพ แก้วกำเนิด. 2547. กล้วยไม้ไทย : ชนิดและพันธุ์ที่
สำคัญ .เอกสารประกอบการฝึกอบรมโครงการ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ไทย

รุ่นที่ 2.โครงการวิจัย การผลิตเอื้องชะง่อม
เพื่อการสกัดกลิ่นหอม.มหาวิทยาลัยแม่โจ้.10 น.
เยาวนิตย์ ธาราฉายและคณะ .2544 .การสำรวจกล้วยไม้
ไทยในพื้นที่ป่าบ้านโป่ง .รายงานการประชุม
วิชาการ ครั้งที่ 3.เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้
635 น.

ระพี สาคริก.2544. กล้วยไม้สำหรับผู้เริ่มต้น.กรุงเทพฯ

โครงการส่งเสริมคุณธรรมและการศึกษา.222 น.

สมบูรณ์ ระดม . 2549. องค์กรชุมชนกับการอนุรักษ์ความ
หลากหลายของชนิดพันธุ์กล้วยไม้ป่า กรณีศึกษา :
บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน
จังหวัดเชียงใหม่ .เชียงใหม่:วิทยานิพนธ์ปริญญาโท .
มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 376 น.

สมยศ มีสุข และคณะ .2548.สำรวจระบบนิเวศของ
กล้วยไม้เอื้องชะง่อม .โครงการย่อ ยภายใต้ชุด
โครงการ : การผลิตเอื้องชะง่อมเพื่อการสกัด
กลิ่นหอม .เชียงใหม่ :รายงานผลงานวิจัย
มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 44 น.

อรทัย มิ่งธิผล.2542.เอกสารประกอบการสอน ภาส.261
วิชานิเวศวิทยาและหลักอนุรักษ์วิทยา.เชียงใหม่.
ภาควิชาภูมิทัศน์และอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม คณะ
ผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.247น.